Grigor Vitez

Izabrane pjesme

Sadržaj

Kako živi Antuntun

U desetom selu
živi Antuntun.
U njega je malko
Neobičan um.

On posao svaki
Na svoj način radi:
Jaja za leženje
On u vrtu sadi.

Kad se jako smrači,
On mrak grabi loncem.
Razlupano jaje
On zašiva koncem.

Da l' je jelo slano,
On to uhom sluša.
A ribu da pjeva
Naučiti kuša.

Na livadu tjera
Bicikl da pase.
Da mu miše lovi,
On zatvori prase.

Guske sijenom hrani,
Snijegom soli ovce.
A nasadi kvočku
Da mu leže novce.

Kad kroz žito ide
On sjeda u čun.
Sasvim na svoj način
Živi Antuntun.

Objašnjenje: Ime Antuntun uzeo sam iz sjećanja na svoje dane djetinjstva. Imali smo u osnovnoj školi jednog učenika koji nam se činio malo smiješan, a njegovo ime Antun bilo nam je preozbiljno za njega, pa smo ga produžili u Antuntun.

G. Vitez

Paun

Njegovo Veličanstvo Paun Prvi,
Potomak paunske kraljevske krvi,
S kraljevskom odjećom dragulja punom
I sa blistavom kraljevskom krunom
Rekao je jutros glasno i jasno:
– Ja pjevam divno! Pjevam prekrasno!
Slavuj je za me tek mali ptičić,
A glas je njegov bijedni glasičić,
kažem vam – sitan glasičičičić!

A zašto ne bi...

Možda ste i vi sreli dječaka,
Jednog od vaših vršnjaka,
Koji rado izmišlja i smišlja,
Kao što rado jede medenjaka.

On se samo okrene desno i lijevo
I već –
                prijedloga evo:

Zašto ne bi na drveću usred šume
Rasle, na primjer, lopte od gume?
Ili raznobojni baloni?

Ili zašto ne bi zorili
Bomboni?

A mogla bi da rastu
I naliv-pera na hrastu.

Mogli bi i satovi da kucaju,
A njihova stakalca
Kao ogledalca
Da svjetlucaju, svjetlucaju.

Zašto se ne bi takve ovce uzgajale
Koje znaju ne samo vunu nositi i travu jesti,
Već koje znaju vunu presti,
Koje znaju rukavice plesti?

Ili – zašto ne bi uzgajali takve krave
Koje same sir i maslac prave?

A zašto se ne bi oblaci tako uredili
Da iz njih kiša pada
Ili snijeg sipa
Samo kad se odvrne pipa?

Zašto ne bi takve olovke bile
Koje bi se same šiljile,

Koje bi same risale,
Koje bi same zadaće pisale?

I napokon,
Kad se već prave
Razne sprave,
Kao što je sprava za tkanje,
Kao što je sprava za pranje
Zašto se ne bi napravila
I sprava za znanje?
Ona se lijepo ukopča noću
I prenosi u glavu znanje
Iz koje god želiš knjige,
A ti spavaš i ležiš bez brige...

Kad bi drveće hodalo

Kad bi drveće hodalo,
Šume bi se razilazile na sve strane.
Drveće bi hodalo,
A mahale njihove grane.

Kad bi drveće hodalo,
I parkovi bi šetali nedjeljom sa šetačima,
A možda bi i zaigrali malo s igračima.

Kad bi drveće hodalo,
Među pticama bi došlo do velike pometnje,
Jer bi i gnijezda krenula u šetnje.

Kad bi drveće hodalo,
Ja bih pisao naranči sa juga,
Nek dođe kod mog bolesnog druga.

Kakve je boje potok?

Potoku koji šumom teče
Oprezno priđe jedan jelen
I napivši se vode reče:
– Potok je kao šuma zelen.

Kraj stijena potok dalje teče
O kamena se lomeć rebra,
Skakutajući zeko reče:
– Potok je ovaj sav od srebra.

Kroz polje potok dalje teče
Pod vedro nebo izašav,
A lastavica ozgo reče:
– Potok je kao nebo plav.

I potok dalje teče, teče,
Nad njim oblaci bijeli stoje,
Lebdeći bijeli leptir reče:
– Potok je ovaj bijele boje.

S mnoštvom zvijezda dođe veče,
Ugasi svoje boje dan,
Plašljiva srna tiho reče:
– Gle, sav je potok ozvjezdan.

Neposlušne stvari

– Uh, ma što je s mojim čarapama?
Jesi li ih gdje vidjela, mama?

– Da, vidjela sam jednu bijelu vranu,
Gdje ih nazuva jutros na tavanu!

– Olovka mi je sinoć ovdje bila,
A sad je nema. Gdje se samo skrila?

– Ah, da sjećam se:
Mačak je svom pokojnom djedu
Pisao pismo,
A gdje ju je metnuo –
to vidjeli nismo!

– Šal sam ovdje negdje ostavio,
Reci, mama, gdje bi on sad bio?

– Jutros prođoše dva šarena zeca
Kažu, treba im za put do Mjeseca!

Dohvati mi, tata, mjesec

– Dohvati mi, tata, mjesec,
Da kraj mene malo sja!
Dohvati mi, tata, mjesec,
Da ga rukom taknem ja!

– Mjesec mora gore sjati,
Ne smije se on skidati.
On mora kod zvijezda biti,
Put zvijezdama svijetliti,
Da zvjezdice kući znaju,
Kad se nebom naigraju.
I na zemlju mora sjati,
Da zec vidi večerati,
Da jež vidi putovati,
Da miš vidi trčkarati,
Da bi ptice mogle spati,
I da tebi, moje dijete,
Mjesec lagan san isplete
Od srebrnih niti
Pa da snivaš i ti.

Švelja

U ponedjeljak je šiti htjela,
U utorak – za švelo sjela,
U srijedu – u iglu uvela,
U četvrtak – malo šila,
A u petak – pokvarila,
U subotu – oparala,
U nedjelju se odmarala.

Nema za mačke škole

– Kamo ćeš s torbom? –
Upita Miru mačka.

– U školu! Đak sam!
Ovo je torba đ a č k a !

– I ja bih s tobom! –
Mačkine oči mole.

– Ne možeš draga,
Nema za mačke škole.
Mački je dosta
Da zna presti,
Da zna loviti,
Da zna jesti,
Da se zna verati
I da mijauče,
A to sve mačke
Kod kuće nauče.

Najljepša boja

Najljepša je zelena boja –
 – misli krava.
Sve bi trebalo da je zeleno,
Onda bi sve bilo lijepo,
Onda bi sve bilo lijepo
 kao trava.

Još je ljepša bijela boja –
 – misli mačka.
Bijela boja mlijeka.
Da je bijela, da je bijela –
Koliko bi ljepša bila rijeka!

Sve su boje lijepe:
I crvena i žuta i plava i bijela –
 – misli pčela,
Kad oko cvijeća lijeće.
Sve su boje lijepe
Kad su cvijeće.

Nije lijepa ni ova, ni ova, ni ova –
 – misli sova.
Svaka je ta boja ružna, svaka, svaka, svaka,
Jedino je lijepa boja mraka.

Tiha, tiha pjesma

Tiho kos u grmu spava,
A još tiše raste trava.
Tiho tamni bor šumori,
A još tiše trešnja zori.
Tih je zeko ispod granja,
A još tiše bilje sanja.
Raznobojne snove sniva
Cvijeće, šuma, polja, njiva.
Svud su snovi razasuti:
Jaglac sanja san svoj žuti,
Modro sanja šumarica,
Ljubičasto – ljubičica,
Nebo plavo – potočnica,
Bijelu iskru – tratinčica,
A duboko sanja noć,
Ti još dublje... Laku noć!

Unuk i djed

Žubori tako unuk djedu:
– Eh da mene na Mjesec povedu
U jednoj svemirskoj raketi,
Da vidiš kako se leti,
Kako se leti!

A tek na Mjesecu –
To ti je nešto za djecu!
Tamo je sila teže mnogo, mnogo manja.
Baš pravo mjesto za natjecanja!
To teško možeš i predočiti.
Možeš lako brdo preskočiti.
A kad potrčiš,
Kao da te nosi vjetar:
U tri koraka prijeđeš kilometar!...

Dok je unuk tako tkao
Mjesečeve zgode,
Skliznuo se i upao
U jarak pun vode.

A nato će djed unuku
Dajući mu ruku:

– Lijepo je, lijepo svemirom šetati
I na sva brda Mjesečeva stići,
Ali, vidiš, može ti smetati,
Ako po zemlji ne znaš dobro ići.

Slikar

Evo:
    Boje,
    Paleta,
    Kičica.
Eh, sad ću slikati,
Sad ću slikati
Mnogo slika, crteža, sličica!

Slikat ću prvo
Veliko krošnjato drvo,
I ptice kako nad njim lete,
I jednu na grani
Kako mlade hrani.
Slikat ću zatim baku kako plete,
I kako se kraj peći grije,
I do nje sive mačke dvije,
I kako im baka tiho priča
Obadvjema,
Sve dok baka, sve dok baka
Ne zadrijema.

Slikat ću kako je lija pozvala vuka na kafu,
I kako mala zebra moli tetu žirafu
Da joj dohvati banana
Ili barem lišća s grana.

Zatim jednog lava,
Tako strašnog lava,
Da te hvata strava.

I jednoga slona,
Velikoga slona,
Većeg od vagona.

I jednoga tigra,
Kao plamen žutog tigra,
Koji ne zna što je šala,
Koji ne zna što je igra.

Naslikat ću jato plavih i bijelih aviona,
Lokomotivu s mnogo crvenih, zelenih i žutih vagona,
I nad svima
Otegnut barjak crnog dima.

Slikat ću konje na livadi
Kako se igraju,
Kako se igraju
Koraka laka
Poput crvenih i crnih oblaka.

A zatim još
A zatim još
Voća pun koš.
Voće ću slikati rujno, žuto, crveno,
Mirisno i zrelo,
A ne kiselo, trpko i zeleno,
Što nije za jelo.

A gusana krvopiju
Što je na me ljut i bijesan
Naslikat ću bez očiju,
Da ne vidi više gdje sam.
Ni bijel mi više neće biti:
Za kaznu ću ga ocrniti.

I naslikat ću kuću,
Veliku, veliku kuću,
U kojoj svaki svoju sobu ima,
I gdje pećicu svaka soba ima,
Da zimi bude toplo svima, svima.
Kuća će biti svijetla, čista, nova.
Golubovi će glasno gukati s krova.

Zatim ću još jedno
Veliko
Sjajno
Sunce naslikati,
Pa čak i kada
Kiša pada,
Ono će lijepo sjati.

Maksimir

Voliš li igru
Il šumski mir,
Odšetaj sa mnom
U Maksimir.

Vuče te želja
Junačka, žarka,
Čak do žitelja
Zooparka?

Pođimo onda
Lijepo po redu.
Najprije gledaj
Mrkoga medu.

– Rvač sam! – kaže medo u bundi –
Rušim svakog u prvoj rundi!
Radi održanja snage
Sve su mi jestvine drage. –
I pruži šapu, kao da veli:
– De, bratac, udijeli!

Maše nam glavom medvjed bijeli:
– Kupam se život cijeli!
Malo mi izgleda tužno
Ovo podneblje južno.
Ja volim carstvo snijega i leda,
Onda mi oko veselo gleda.

– Tako vam carske slave,
Kako živite, lave?
– Dvor mi je tijesan. Samo spavam,
Jedem što dadu. Baš nisam slavan.
A carstvo moje? Pa to je varka.
Oh, gdje je moja Afrika žarka!

To je leopard.
Zvijer opasna i lijepa,
Poput velike šarene mačke,

Od uha do vrha repa
Svud su po njemu tačke.

I ne možemo od silne graje
Saslušat papagaje.
Čude se djeca žarkoj ptici:
Kljunom se vješa o žici.

– Svud sam ograđen –
Reče orao.
– Oh, što sam ojađen!
Letjeti bih morao,
Za visinama mi čezne krilo,
Samo kad ne bi žica bilo!

To je pelikan.
Među pticama pravi velikan.
– Hranim se – kaže – ribljom čorbom
Pa zato imam kljun sa torbom.

Crna i bijela rebra
Ima po sebi zebra.
Inače je slična našem konju.
Čak su u Afriku išli po nju.

Šapće nam deva ili kamila:
– Uvijek me je daljina mamila.
Na putovanju, slično pređima,
Uvijek nosim hranu u leđima.

Žirafa kaže: – Trebam li hrane,
Samo dignem glavu do grane.
Imadem vrat
Čitav hvat.

Najveći stanovnik tu je slon.
Ko tramvaj velik, šali sklon.
On može nosom da te ščepa,
Ili ti uzme dinar iz džepa.
Kad nađe voćku ili bombona,
Kaže: – E to je za me, za slona!

– Gdje su ti krila?
Pitamo afričkog noja.
– Nisu ni bila,
Noge su prednost moja.
Krila i ne trebam,
Noge mi dobro gaze,
Ja sam ti trkač na duge staze.

Velike zmije – to su udavi.
Može tijelom zvijer da udavi.
Svu je omota pa je sputa,
I onda dugo guta, guta.
A zatim spava, jer je sita,
Lijepo smotana kao pita.

– Šta radiš ovdje, zubata njuško? –
Pitamo krokodila.
On se u vodi mirno ljuljuško.
Kaže: – Voda mi mila!
Ja iz daleke
Tople rijeke
Dođoh, iz Nila.
Kad plivam Nilom, lijepo se vide
Starinske piramide.

Ovo je kengur ili klokan.
Ne ide, već skače,
Pravi je skokan.

– Kad se svađamo, kesimo, kričimo
Mi majmuni na vas ličimo.
Čovjek je katkada našega roda,
Samo na stražnjim nogama hoda.
Čekamo od vas, mališa,
Voća ili slatkiša.

– Ja sam to, ja, teta lija!
Ovdje ne pomaže mudrolija.
U ovoj ogradi, u ovoj žici,
Ne daju prići čak ni ptici.
Kad vidim vrapca ili lastu,
Samo mi zazubice rastu.
Kad čujem koke ili pure,
Samo mi sline cure.

– Ja nisam onaj vuk iz bajke
Što je šumom mirno lutao
I Crvenkapicu, kad je od majke
Išla k baki, živu gutao.
Samo je bajka tomu kriva
Što je iz vuka izašla živa.
Koga ja progutam, živjet neće,
Ja nikom ne dam brati cvijeće.

Ovo je bizon.
Ima bradu kao Robinzon,
Ogroman prednji kraj i glavu,
I on predstavlja opasnost pravu.

– Šta najviše voliš? – pitam jelena.
– Moja je radost – trava zelena,
Široka šuma, bistra voda
I sloboda, brate, sloboda! –
Dadoh mu lišća. On mjesto zbogom
Na rastanku mi mahnu rogom.

Dodir proljeća

Olgici

Slušam zvek čelika,
A čujem ševe i kosove.
Čelik nema svoga proljeća.

Gledam kako iskre lete,
A vidim krijesnice uveče u polju.
Iskre nemaju svoje tihe večeri.

Gledam dimnjak nad glavom
A vidim krošnjat jablan do neba.
Dimnjak nema svoga listanja.

Djetinje mi se srce rodilo u grudima
I lupa
Jako, jako.

Mi djeca

Mi djeca sagradit ćemo grad
Sa mnogo zelenih krošanja.

Mi djeca sagradit ćemo grad
Sa mnogo plavog neba.

Mi djeca sagradit ćemo grad
Sa najvećom ulicom radosti.

Mi djeca sagradit ćemo grad
Koji neprijatelj nikad neće osvojiti.

Mi djeca sagradit ćemo grad
U našim srcima.

Da i ne

Da me tko pita:
Voliš li što sunce sja?
Lako bih mu rekla: DA.

Da me tko pita:
Voliš li tatu i mamu
I svoja brata dva?
Lako bih mu rekla: DA.

Da me tko pita:
Da li bi htjela da bude rata
I da u rat ode tvoj tata
I Nedin tata, Branin tata
I da bude crno i žalosno sve?
Ja bih rekla što i sva djeca svijeta:
NE.

Dimnjačar

Da sam dimnjačar, smio bih biti crn
Kao najcrnji kotao sa ognjišta,
Smio bih nagaravljen hodati ulicom
I nitko mi ne bi ništa.

Nosio bih na pletenim žicama četke,
Jednu manju i jednu veću,
Na kojima svaka čekinja
Donosi sreću.

Obilazio bih kuće kao pod crnom maskom,
Samo bi mi se smijali bijeli zubi i dva oka,
Peo bih se iznad krovova kuća
I gledao grad s visoka.

A kad bih sreo neko dijete koje je tužno
I koje nesreća danomice lupa,
Dopustio bih mu da iz moje četke
Jednu čekinju iščupa.

Lastavica

– Lastavice, gdje si bila?
– U dalekom svijetu.
– A što si nam donijela?
– Proljeće na repu.
– A kako si putovala?
– U kabini aviona.
– Koliko te put stajao?
– Oko dva-tri miliona.
– Gdje ćeš sada stanovati?
– Tu pod krovom.
– Je l' u onom starom stanu?
– Ne, u novom.

Olovko, olovko

Olovko, olovko,
Zašilji se!

Zadaćo, zadaćo,
Napiši se!

Knjižice, knjižice,
Nauči se!

A ti, lopto?
To ću sam.
Igrati se znam!

Maslačak

– Hej, maslačku uz poljski put,
A gdje ti je dukat žut?

– Pravio sam trampu,
Dao ga za lampu.

– A kome ćeš sjati,
Može li se znati?

– Djeci, kad me pušu,
Obasjat ću dušu.

Gitara jesenjeg vjetra

Vjetar je opet uzeo svoju staru gitaru,
staru, staru, jako staru,
I pjesmu jeseni uz nju zapjevao,
pjevao, pjevao, pjevao...
A list po list u zraku plesat stao
list list
po po
list list
pao
pao
pao
pao

Kako rastu djeca?

Kako rastu djeca?
Kao vrbe iz vode, kao u livadi trava,
Djeca rastu iz nogavica i rukava.

Kako trče djeca?
Kao kozlići, kao leptiri, kao brza voda,
Dijete radije trči nego da hoda.

Kako plivaju djeca?
Kao delfini, kao papuče, kao lađe,
Već kako se koje dijete snađe.

Kako žagore djeca?
Kao čavke, kao pokvareni motori, kao pčele,
Bilo da se ljute, bilo da se vesele.

Kako se igraju djeca?
Kao djeca. Djeca se igraju toliko igara
Da ne bi stalo ni u pet hambara.

Kako se peru djeca?
Kao patke, kao jegulje, kao mačke kad kišu.
Okupana djeca na proljeće mirišu.

Kako spavaju djeca?
Kao mačići u košari, kao sjenice mlade,
I slatko, slatko, slađe od čokolade.

Žir

Pričao mi žir na hrastu:
Vidio sam jučer lastu,
Pa mi kaže: Dobar dan!
Što ne ideš malo van?
Zašto tako stojiš s mirom,
Poigraj se sa leptirom!
A ja kažem lasti:
Mogao bih pasti!
Druga bi stvar bila
Da imadem krila!
A u žira prava
Ima samo glava.
Zar ne znaju laste
Da mi pamet raste?
Već mi seže glava
Čak do neba plava!

Pjesma za svu djecu svijeta

Ima jedna pjesma
Jednako lijepa na svim jezicima svijeta –
Ona još nije napisana,
Ona još nije ispjevana,
Ali ona postoji.

Ona se ne pjeva na jedan glas,
Ona se ne pjeva u oktetu,
Ona se ne pjeva u običnom zboru –
To je pjesma za milijardski dječji zbor.

Ima takva pjesma.
Ona još nije sastavljena,
Samo pojedine njene riječi
Ponavljaju djeca u igri i u snu
U svim zemljama svijeta.

Te riječi treba sjediniti
Kao što se sjedinjuju ruke
Koje se prijateljski rukuju

Ritam te pjesme već postoji,
On se može čuti
Kad od radosti udaraju dječja srca.

Melodiju te pjesme znaju djeca svih boja.
Od te melodije utišavaju se topovi,
Od te melodije zastaje prst na obaraču mitraljeza,
Od te melodije otkazuju motori bombardera.

Tu melodiju već pjevuše djeca,
Iako još ne znaju sve njene riječi.
Ali djeca će ih pronaći;
Ona će ih svakako pronaći,
I sastaviti pjesmu
Za svu djecu svijeta.

Epitaf vojniku koji je pao u času potpisivanja primirja

Vijest je letjela brže od ptice
Brže od vjetra
Brže od munje.
Gugutala je od sreće u eteru.
I stigla je prekasno.

Za one koji su pali uvijek je prekasno.

A da je stigla samo pola sata ranije, on bi bio živ.
        Rukovao bi se s drugovima i smijao.
Da je stigla dan ranije, mnogo bi njih još ostalo živih.
Da je stigla mnogo mnogo ranije, mnogo mnogo bi ih još ostalo živih.

Trebalo je vijest poslati mnogo mnogo ranije,
Prije no što su počeli padati mrtvi.

Grigor Vitez o svojim pjesmama

U svoje pjesme sam utkao mnogo zvukova, mirisa, boja i pokreta iz svijeta vlastitog djetinjstva. Moje djetinjstvo proteklo je u malom slavonskom selu, u polju, u šumi, u dvorištu, na livadama, gdje je priroda tako blizu, gdje osjećaš i najmanji njen dah i promjenu. Taj svijet je morao ući u ove pjesme koje su namijenjene djetinjstvu drugih, jer sam samo na stazama vlastitog djetinjstva mogao naći put do drugih djetinjstava. Zato je u ovim pjesmama mnogo prirode, glasova ptica i životinja, dječjih nestašluka, zadirkivanja, šale, igre - onoga što je bilo svijet moga djetinjstva koji sam na ovaj način pokušao vratiti i pokazati nešto od toga drugoj djeci. Ujedno sam htio pružiti u njima što više vedrine i radosti, one nepatvorene radosti koja je svojstvena samo djetinjstvu i koju život odraslima razbija i polako uništava, a čovjek uvijek teži nešto od toga sačuvati i dalje.

Najveći utjecaj na moje pisanje stihova za djecu ima u prvom redu moje djetinjstvo, priroda i doživljene slike mog zavičaja, a onda moj rad s djecom u razredu, moja kćerkica Olgica, narodne priče, pjesme i zagonetke, te putovi i uspjesi značajnih pjesnika koji su pisali za djecu. Ja točno znam iznad kojih njiva moja ševa vije svoju jutarnju pjesmu, u kojoj je livadi šumio moj »hrast«, gdje je stajala »jabuka kraj puta« koje više nema, koju su livadu kosili kosci kad je izletjela prepelica koja se našla i u naslovu jedne moje zbirke.

U mojim pjesmama za djecu ima mnogo slika prirode i životinja i mnogo dječjih nestašluka. A svaka zamisao i slika započinjala je uvijek negdje u Čungaru, ili na livadama, ili u voćnjacima i vinogradima moga kraja.

Rječnik

delfin – dupin

epitaf (grč.) – nadgrobni natpis, pjesma u povodu nečije smrti

eter (grč.) – tvar koja, prema nekim starijim teorijama, ispunjava sav prostor i kroz koju se šire elektromagnetski valovi (radiovalovi)

hambar (tur.) – spremište, skladište (za žito)

hvat – stara mjera za duljinu, oko dva metra

obarač – okidač, otponac, polugica na vatrenom oružju kojom se puca pritiskom prsta

oktet – zbor s osam pjevača (ili orkestar s osam svirača)

Robinzon – glavni lik romana *Robinson Crusoe* iz 1719. godine engleskog pisca Daniela Defoea; brodolomac koji je proveo 28 godina sam na pustom otoku

šumarica – vrsta biljke s cvjetovima raznih boja, sasa, anemona

švelo – ono što se šije

tačka – točka

trampa – zamjena, trgovina bez novca, razmjena robe za robu